

Народна банка на Република Македонија

Дирекција за финансиска стабилност банкарска регулатива и методологии

Измени на Базелската капитална спогодба (воведување на Базел 3) и прелиминарни проценки за нивното влијание врз адекватноста на капиталот на банките во Република Македонија

Ноември, 2010 година

Содржина

1. Вовед	3
2. Зголемување на нивото на капитал потребен за покривање на ризиците ...	4
2.1. Проценка на нивото на капитал потребен за покривање на ризиците во банкарскиот систем на Република Македонија, преку примена на новите елементи од капиталната спогодба (БАЗЕЛ III)	6
3. Нов ликвидносен стандард	9
4. Временска рамка	11
4.1. Временска рамка за воведување на стапката на задолженост	12
4.2. Временска рамка за воведување на новите капитални стапки	12
4.3. Временска рамка за воведување на новиот ликвидносен стандард	13
Анекс 1	14

Табели

Табела 1 Ниво на капитал потребен за покривање на ризиците (во проценти) . 5

Графикони

Графикон 1 Учество на основниот капитал во активата пондерирана според ризиците по одделни банки на 30.06.2010 година	7
Графикон 2 Стапката на адекватност на капиталот по одделни банки	8
Графикон 3 Стапка на задолженост по одделни банки	9

Оваа информација претставува преглед на најважните измени на Базелската капитална спогодба, познати како воведување на Базел 3. Во последните неколку години, а особено од крајот на 2009 година до денес, Базелскиот комитет за банкарска супервизија изработи неколку предлози за унапредување на постојната капитална рамка и зајакнување на прудентните стандарди. Оваа информација содржи кратка анализа на дел од тие предлози, со посебен акцент на предлозите коишто беа прифатени од страна на Групата на гувернери и раководители на супервизорските органи на состанокот одржан на 12.09.2010 година.

1. Вовед

Анализите на ефектите од кризата покажаа дека нејзината сложеност и сериозност се во голема мера последица на недоволната ликвидност и солвентност, високата стапка на задолженост (leverage) и слабата мотивираност на финансиските институции за соодветно управување со преземените ризици. Главните активности на меѓународно ниво се насочени токму кон создавање предуслови и инструменти коишто ќе овозможат зајакнување на прудентната регулатива која се однесува на идентификуваните слабости и враќање на здравите основи за успешно банкарско работење.

Во овој домен од најголемо значење се активностите коишто се преземаат од страна на Базелскиот комитет за банкарска супервизија¹. Во последните неколку години, а особено во последната година, Базелскиот комитет изработи неколку решенија² коишто треба да значат подигнување на отпорноста на банкарскиот сектор и создавање услови за постигнување одржлив економски раст како на краток, така и на долг рок. Сите решенија беа ставени на јавна расправа во текот на која беа добиени коментари и забелешки од речиси 300 различни финансиски институции и организации. Во текот на јавната расправа Базелскиот комитет спроведе и анализа за макроекономското влијание на предложената реформа.

Врз основа на добиените коментари и извршената анализа, на 26.07.2010 година Групата гувернери на централните банки и раководители на супервизорските органи³ се договори да ги прифати предложените реформи⁴. Овој договор беше потврден и на состанокот на Групата гувернери на централните банки и раководители на супервизорските органи одржан на 12.09.2010 година⁵. Предложената реформа треба да го добие својот финален изглед до крајот на оваа година, по нејзиното разгледување и потврдување од страна на лидерите на Групата земји Г-20 (на самитот кој ќе се одржи во ноември во Сеул, Република Кореја).

¹ Базелскиот комитет за банкарска супервизија (Basel Committee on Banking Supervision) претставува форум кој настојува да обезбеди редовна соработка на банкарските супервизорски органи и да го подобри квалитетот на банкарската супервизија на светско ниво. Тој се обидува да ги зајакне супервизорските стандарди и политиките за управување со ризиците на глобално ниво, а преку размена на информации за значајни супервизорски прашања, да обезбеди и нивно заедничко разбирање. Комитетот се состои од претставници од Аргентина, Австралија, Белгија, Бразил, Канада, Кина, Франција, Германија, Хонг Конг, Индија, Индонезија, Италија, Јапонија, Кореја, Луксембург, Мексико, Холандија, Русија, Саудиска Арабија, Сингапур, Јужна Африка, Шпанија, Шведска, Швајцарија, Турција, Обединетото кралство и САД.

² [Enhancements to Basel II framework, July 2009](#); [Revisions to the Basel II market risk framework, July 2009](#); [Guidelines for computing capital for incremental risk in the trading book, July 2009](#); [Strengthening the resilience of the banking sector, December 2009](#); [International framework for liquidity risk measurement, standards and monitoring, December 2009](#); [Countercyclical capital buffer proposal, July 2010](#); [Proposal to ensure the loss absorbency of regulatory capital at the point of non-viability - consultative document, August 2010](#)

³ Групата гувернери на централните банки и раководители на супервизорските органи (Group of Central Bank Governors and Heads of Supervision) е највисок орган на Базелскиот комитет, составен од гувернерите на централните банки и раководителите (директорите) на супервизорските органи (кога супервизорските органи се надвор од централните банки) на земјите – членки на овој комитет.

⁴ [The Group of Governors and Heads of Supervision reach broad agreement on Basel Committee capital and liquidity reform package, 26 July 2010](#)

⁵ [Press release - Group of Governors and Heads of Supervision announced higher global minimum capital standards, 12 September 2010](#)

Најзначајните промени на предложената реформа можат да се поделат во две групи активности: зајакнување на капиталната рамка (зголемување на потребното ниво капитал) и воведување меѓународен ликвидносен стандард. Овие две групи активности ја претставуваат основата на новата т.н. **Базел III рамка**. Во наредните два дела од оваа информација е дадена анализа на основните карактеристики на предложената реформа, додека третиот дел ја содржи временската рамка за нејзиното воведување и примена.

2. Зголемување на нивото на капитал потребен за покривање на ризиците

Основната цел на реформата на капиталната рамка е подобрување на квалитетот на структурата на сопствените средства на банките, преку зголемување на нивото и учеството на основните елементи на Тиер 1 капиталот (основен капитал). Од аспект на дефиницијата на основниот капитал, поголем фокус се става на акционерскиот капитал (обични акции и задржана добивка), отколку на инструментите со должнички карактеристики и понизок квалитет. Минималниот однос помеѓу акционерскиот капитал (т.н. common equity) и активата пондерирана според ризикот се зголемува од сегашните 2% на 4,5%. Зголемувањето на овој однос е проследено со зголемувањето на стапката на основниот капитал (Tier 1) од 4% на 6%, додека вкупната стапка на адекватност на капиталот останува непроменета (8%).

Меѓутоа, со предложената реформа се предлагаат два дополнителни износа на потребен капитал (т.н. capital buffers): за зачувување на капиталот (capital conservation buffer) и противцикличен капитал (countercyclical buffer), коишто предизвикуваат зголемување на потребното ниво на капитал на банките. Како што ќе може да се види во продолжението од оваа информација, како резултат на овие дополнителни износи капитал, стапката на адекватност на капиталот реално достигнува повисоко ниво од пропишаното ниво од 8%.

Дополнителниот износ за зачувување на капиталот може да се состои само од акционерски капитал (емисии на акции, зголемување на задржаната добивка), при што мора да изнесува најмалку 2,5% од активата пондерирана според ризици. Овој дополнителен износ на капитал се воведува како резултат на слабостите во работењето на банките утврдени за време на финансиската криза. Во текот на кризата одделни банки (со стапки на адекватност над регулаторниот минимум) наместо да ја задржат добивката со што би се постигнало зголемување на нивниот капитал, продолжија да исплаќаат дивиденди (за да не се предизвика погрешна слика во јавноста за постоење финансиски проблеми). На тој начин, и покрај тоа што банките имаа расположливи извори на капитал, тие извори беа искористени за задржување на нивниот „имиџ“, а не за одржување на нивната стабилност. Поради тоа, со реформата на базелската спогодба се воведува дополнителен износ на капитал, којшто треба да создаде дополнителна сигурност дека капиталот ќе биде доволен за покривање и поддршка на тековното работење на банката. Треба да се очекува во периодите на рецесија овој дополнителен износ за зачувување на капиталот да се формира пред сè од задржаната добивка. Имено, во овие периоди е поголема ограниченоста на расположливи видови капитал, коишто воедно стануваат и поскапи, поради што банките ќе мораат да

ги исполнуваат прудентните капитални барања преку задржување на остварената добивка.

Вториот вид дополнителен капитал (**противцикличен капитал**) може да се движи од 0-2,5% во зависност од состојбите во кои се наоѓа националниот финансиски систем (висината ја утврдува секој национален супервизорски орган). Банките нема да бидат должни да издвојуваат ваков вид дополнителен капитал во текот на целиот економски циклус (како што е случајот со дополнителниот износ за зачувување на капиталот). Овој капитал се пропишува како задолжителен во услови на значаен кредитен раст којшто може да предизвика раст и на системскиот ризик. На тој начин капиталната рамка вклучува и макро-прудентна димензија. Овој противцикличен капитал банките ќе можат да го користат во услови на криза, односно во тие услови националниот супервизор ја укинува обврската за исполнување на потребното ниво противцикличен капитал. Треба да се истакне дека противцикличниот капитал се издвојува над дополнителниот износ за зачувување на капиталот, а може да се состои единствено од акционерски капитал.

Табела 1 Ниво на капитал потребен за покривање на ризиците (во проценти)

	Акционерски капитал по одбитните стапки	Основен капитал (Tier 1)	Вкупен капитал
Минимум	4,5%	6,0%	8,0%
Дополнителен износ за зачувување на капиталот	2,5%		
Минимум + дополнителен износ за зачувување на капиталот	7,0%	8,5%	10,5%
Противцикличен капитал	0 - 2,5%		

Ако се имаат предвид овие два дополнителни износи на капитал коишто се формираат од акционерскиот капитал, произлегува дека вкупното ниво на акционерски капитал треба да биде најмалку 7% во однос на активата пондерирана според ризикот, а во случај на воведување на максималната висина на противцикличен капитал, акционерскиот капитал може да достигне и до 9,5% од активата пондерирана според ризикот (Табела 1). Висината на основниот капитал (Tier 1) се зголемува на најмалку 8,5% од активата пондерирана според ризикот (11% доколку во целост се воведат барањето за издвојување противцикличен капитал). Вкупниот износ на сопствени средства треба да достигне најмалку 10,5% од активата пондерирана според ризикот. Оттука, **иако предложената реформа не ја менува минималната висина на стапката на адекватност на капиталот, преку воведувањето дополнителни износи на потребен капитал, висината на оваа стапка се зголемува најмалку за дополнителни 2,5 процентни поена.**

Со оглед на значајните промени коишто ги предвидува реформата на капиталната рамка, Базелскиот комитет предвидува временска рамка

(динамика) за постепена примена на новите стапки. Подетален преглед на временската рамка е даден во третиот дел од оваа анализа.

Како посебно значајна новина треба да се издвои воведувањето дополнителен инструмент за заштита на нивото на капитал кај банките изразен преку стапката на задолженост (leverage ratio). **Стапката на задолженоста** претставува однос на капиталот (основен капитал) и билансната и вонбилансната актива (вклучувајќи ги и дериватите) на банката. Целта на воведувањето на оваа стапка е да обезбеди противтежа на стапката за адекватноста на капиталот којашто има за цел покривање на ризичната актива, а не и на целокупната актива на банкарските институции. Оваа стапка треба да изнесува најмалку 3% и ќе се пресметува како квартален просек. Во периодот до 2013 година е предвидено да се изработи соодветна регулатива којашто ќе овозможи следење на новата стапка на задолженост. Од 01.01.2013 до 01.01.2015 година предвидено е да се спроведе тестирање на соодветноста на стапката. Причината за тест периодот е да се обезбеди соодветна интеракција помеѓу стапката на адекватност на капиталот и стапката на задолженост, односно да се согледа дали нивното паралелно постоење ги дава посакуваните резултати и креира поголема сигурност, како и да се согледа соодветноста на оваа стапка во текот на подолг временски период. Врз основа на добиените резултати од тест-периодот, Базелскиот комитет ќе донесе конечна одлука за структурата и висината на стапката на задолженост. Треба да се нагласи дека крајната цел е почнувајќи од 01.01.2018 година, оваа стапка да биде дел од првиот столб на капиталната спогодба.

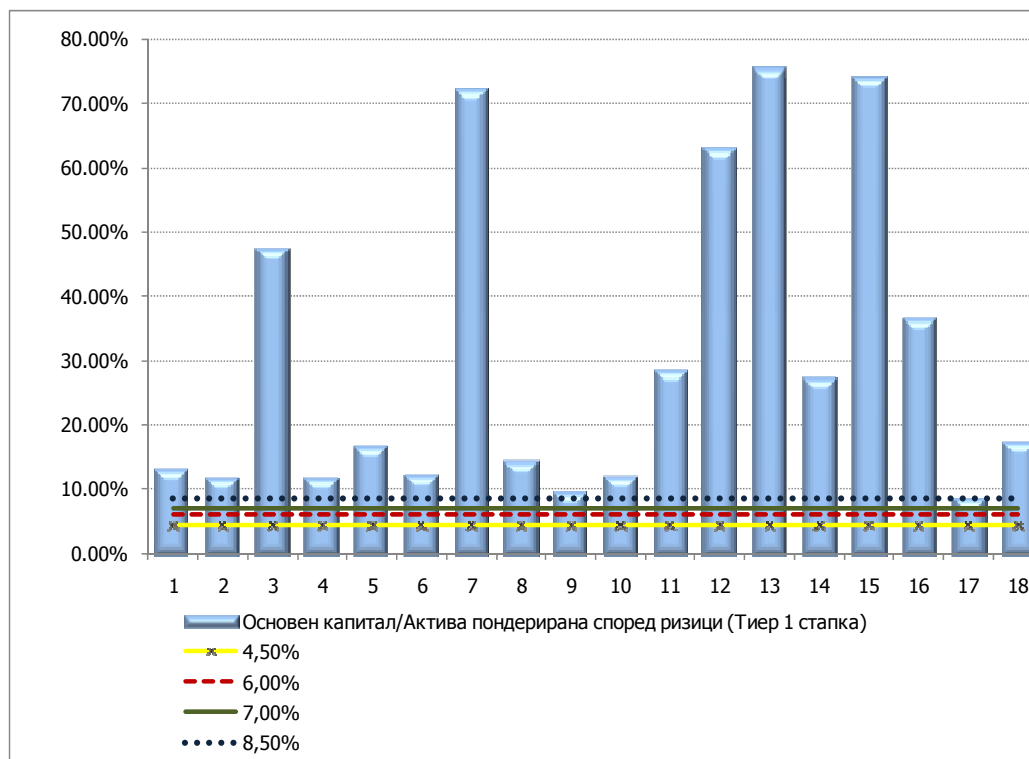
2.1. Проценка на нивото на капитал потребен за покривање на ризиците во банкарскиот систем на Република Македонија, преку примена на новите елементи од капиталната спогодба (БАЗЕЛ III)

Основната цел на реформата на капиталната рамка, како што беше кажано и погоре, е зголемување на нивото и учеството на најзначајните елементи на основниот капитал. Од аспект на дефиницијата на основниот капитал, поголем фокус се става на акционерскиот капитал (обични акции и задржана добивка), отколку на инструментите со должнички карактеристики и понизок квалитет. Кај нас, со Одлуката за методологијата за утврдување на адекватноста на капиталот („Службен весник на Република Македонија“ бр. 159/2007, 3/2008, 31/2009, 96/2009 и 157/2009), како основен капитал се смета: номиналната вредност на обичните и некумулативните приоритетни акции (заедно со премијата) и резервите и задржаната нераспоредена добивка (вклучувајќи го износот на тековната добивка, доколку се исполнети одредени услови). Одлуката не предвидува можност како дел од основниот капитал да се јават одредени видови должнички инструменти, како што е тоа предвидено со Базелската спогодба и со Европската директива (т.н. иновативни инструменти коишто можат да бидат дел од основниот капитал). Како резултат на ваквата прудентност на постојната Одлука на Народната банка во поглед на структурата на основниот капитал, таа е усогласена со предложените измени на капиталната рамка.

Имајќи ја предвид ваквата карактеристика на методологијата за адекватност на капиталот пропишана од страна на Народната банка, треба да се очекува банките во Република Македонија да ги исполнуваат новите стапки

на потребен капитал, содржани во предложената реформа на базелската спогодба. Со цел да се проверат ваквите очекувања, во продолжение следи анализа на моменталната состојба на стапката на основниот капитал и активата пондерирана според ризиците (Графикон 1), стапката на адекватност на капиталот (Графикон 2) и на стапката на задолженост (Графикон 3) на банките во Република Македонија, пресметани согласно со новите капитални барања⁶.

Графикон 1 Учество на основниот капитал во активата пондерирана според ризиците по одделни банки на 30.06.2010 година

Извор: НБРМ, врз основа на податоците доставени од страна на банките

Анализирано по одделни банки, во првата половина на 2010 година, стапката „Тиер - 1“⁷ се движи во интервал од 8,60% до 75,34% (Графикон 1), односно е над минималните стапки на акционерски, односно основен капитал (4,50%, 6,00%, 7,00% и 8,50%), предвидени во предложената реформа на базелската спогодба. Само кај една банка овој показател е блиску до вкупниот минимум од 8,50% (8,60%), а само кај уште една банка моменталниот однос на основен капитал и актива пондерирана според ризиците е понизок од 10% (9,62%). Кај сите други банки стапката „Тиер - 1“ е повисока од 11%, што претставува задоволителен показател за дополнителните трошоци коишто ќе

⁶ Имајќи предвид дека согласно со постојната регулатива, основниот капитал може да се состои единствено од ставки коишто согласно со новите капитални барања се дефинирани како акционерски капитал, во методологијата за адекватноста на капиталот во РМ, овие две позиции се идентични. Поради тоа, како основа за утврдување на новите стапки во анализата се користи основниот капитал.

⁷ Показателот „Тиер - 1“ е пресметан како однос помеѓу основниот капитал (по одбитни ставки) и активата пондерирана според ризиците.

треба да ги направат македонските банки за достигнување на новите капитални барања.

Истиот заклучок може да се донесе и доколку во анализата се вклучат моменталните вредности на стапката на адекватност на капиталот на банките во Република Македонија. Иако во последните години стапката на адекватност на капиталот бележи тенденција на намалување, таа е над законски пропишаниот минимум од 8% (Графикон 2), но и над новата стапка од 10,5% (заедно со дополнителниот износ за зачувување на капиталот). На крајот на првото полугодие на 2010 година, стапките на адекватност на капиталот на сите банки во Република Македонија се движат од 11,56% до 75,36%⁸. Само две банки во земјата имаат стапка на адекватност на капиталот под 12% (11,56% и 11,97%), а дури 6 банки имаат стапки на адекватност на капиталот над 30%. Вкупниот вишок сопствени средства над пропишаниот минимум од 8% изнесува 18.963 милиони денари и по одделни банки се движи од 291 милиони денари до 5.757 милиони денари. Доколку се има предвид новата стапка на адекватност на капиталот од 10,5%, тогаш вишокот на сопствени средства се намалува и изнесува 13.408 милиони денари. И кај двата минимума најголем дел од вишокот произлегува од групата големи банки, што е сосема очекувано имајќи ја предвид нивната големина и учеството во вкупните банкарски активности.

Графикон 2 Стапката на адекватност на капиталот по одделни банки

Извор: НБРМ, врз основа на податоците доставени од страна на банките

Како што беше кажано погоре, посебно значајна новина која се предлага со новата реформа е воведувањето на дополнителен инструмент за заштита на нивото на капитал кај банките изразен преку стапката на задолженост, којашто треба да претставува однос помеѓу основниот капитал и вкупната билансна и вонбилансна актива на банките. Резултатите од анализата покажуваат дека на 30.06.2010 година сите банки во Република Македонија се над предложениот минимум на стапката на задолженост од 3% (Графикон 3).

⁸ Група на големи банки: 11,56% до 17,98%; Група на средни банки: 11,97% до 28,43%; Група на мали банки: 27,2% до 75,36%.

Пондерираната просечна стапката на задолженост на банкарскиот систем изнесува 9,39% и по одделни банки се движи од 5,52% до 52,73%. Стапката на задолженост има највисока вредност⁹ кај групата мали банки (33,25%), додека другите две групи банки имаат релативно приближни стапки на задолженост (во просек околу 8%).

Графикон 3 Стапка на задолженост по одделни банки

Извор: НБРМ, врз основа на податоците доставени од страна на банките

3. Нов ликвидносен стандард

Со новата реформа се предлага воведување две ликвидносни стапки коишто имаат за цел зајакнување на краткорочната отпорност на банките на потенцијалните ликвидносни проблеми и заштита од долгорочната структурна неусогласеност на активата и пасивата.

Првата стапка – **стапката на покриеност на ликвидноста** (Liquidity Coverage Ratio – LCR), има за цел банките да поседуваат доволно ниво високо-квалитетна ликвидна актива за покривање на потребите за финансирање за период до 30 дена во услови на шокови (стрес-сценарија). Оттука, стапката претставува однос помеѓу износот на високо-квалитетна ликвидна актива и нето паричните одливи во наредните 30 дена и не смее да е пониска од 100%. **Високо-квалитетна ликвидна актива** се состои од два дела (нивоа): (1) паричните средства, пазарните хартии од вредност издадени од држави, централни банки, јавни претпријатија и мултилатерални развојни банки и резервите кај централната банка и (2) корпоративните и покриените обврзници со висок квалитет (соодветен кредитен рејтинг). Второто ниво на високо-квалитетна ликвидна актива е предмет на пондерирање (не се вклучува во целиот износ, туку се применува одреден пондер во зависност од квалитетот на активата) и не може да изнесува повеќе од 40% од вкупниот износ на ликвидната актива. **Нето-паричните одливи** претставуваат разлика помеѓу

⁹ Повисоката вредност на стапката означува понизок степен на задолженост на банката (поголем дел од своите активности ги финансира со сопствени извори на средства).

кумулятивниот износ на очекуваните парични одливи¹⁰ и кумулативниот износ на очекуваните парични приливи¹¹ коишто можат да настанат во услови на дефинираните стрес-сценарија. Стрес-сценаријата вклучуваат специфични (idiosyncratic) и системски шокови. Во основа, стрес сценаријата се прикажани преку пондерите коишто се користат за добивање на двете позиции врз чија основа се пресметува стапката на покриеност на ликвидноста¹².

Втората стапка – **стапка на нето стабилни извори на финансирање** (Net Stable Funding Ratio – NSFR), има подолгорочен структурен карактер и обезбедува покривање на рочната неусогласеност на активните и пасивните позиции на банката. Оваа стапка треба да изнесува најмалку 100%¹³ и треба да претставува поттик за банките да користат стабилни извори на финансирање. Се пресметува како однос помеѓу расположливите стабилни извори на финансирање и потребните стабилни извори на финансирање. **Расположливите стабилни извори на финансирање** претставуваат збир на капиталот, преференцијалните акции со рочност еднаква или поголема од една година, обврските со резидуална рочност од една или повеќе години и износот на стабилни депозити без рочност или со рочност помала од една година за кои се очекува со голема сигурност дека ќе бидат пролонгирани и во услови на дефинираните стрес-сценарија¹⁴. **Потребните стабилни извори на финансирање** го претставуваат износот на средства потребни за финансирање на активните билансни и вонбилансни позиции на банката. Овие извори на финансирање се утврдуваат како производ на тековните активни позиции на банката и соодветен фактор на потребно стабилно финансирање којшто се доделува на секој одделен вид побарување. Побарувањата коишто се карактеризираат со повисок степен на ликвидност и можат брзо да се користат како ликвидносен извор добиваат понизок фактор (пр. за паричните средства и краткорочните хартии од вредност е предвиден фактор од 0%). Од друга страна, помалку ликвидните активни позиции имаат и повисок фактор, односно за нив е потребен повисок износ на стабилни извори на финансирање (највисок

¹⁰ Кумулативниот износ на очекувани парични одливи се утврдува како збир на пондерираната вредност на тековната состојба на одредени категории обврски и пондерираната вредност на одредени вонбилансни обврски. Пондерот ја одразува веројатноста (очекувањето) дека ќе дојде до исплата на обврските (пр. повлекување на депозитите), односно дека вонбилансните обврски ќе паднат на товар на банката. Обврските се делат според нивниот вид (депозити на мало, непокриени и покриени депозити на правни лица, неискористени кредитни или ликвидносни линии одобрени од банката, обврски врз основа на деривати и слично), при што за секој вид обврски точно е определен пондерот (определена е веројатноста за нивно повлекување/исплата).

¹¹ Кумулативниот износ на очекувани парични приливи се утврдува како пондерирана вредност на побарувањата на банката. Како побарувања коишто се вклучуваат во утврдувањето на износот на приливи се сметаат побарувањата од физички и правни лица коишто се редовни, без доцнење во наплата и кај кои веројатноста за ненаплата во наредните 30 дена е многу мала.

¹² Колку пондерот што се применува на ликвидните позиции и паричните приливи е понизок, толку е поголема екстремноста на стрес-сценариото. И обратно, колку е повисок пондерот што се применува на паричните одливи, толку е поголема екстремноста на стрес-сценариото.

¹³ Националните супервизори можат да предвидат и понизок минимален износ на двете стапки, доколку сметаат дека тој износ повеќе одговара на националните состојби.

¹⁴ Износот на стабилни депозити којшто се вклучува во утврдувањето на расположливите стабилни извори на финансирање се определува како пондерирана вредност на тековната состојба на овие депозити. Пондерот зависи од оценката за стабилноста на тие депозити и се движи од 85% за високо-стабилните депозити на физички лица или мали и средни претпријатија (депозити коишто се предмет на шемата на осигурување), 70% за помалку стабилните депозити и 50% за непокриените депозити на правни лица (нефинансиски институции). Сите останати депозити без рочност или со рочност до една година не се сметаат како стабилни извори на финансирање.

е пондерот кај кредитите на физички лица со рок на достасување помал од една година).

Воведувањето нови ликвидносни стапки претставува сложен процес, при што на меѓународно ниво нема доволно искуство и база на податоци коишто треба да го помогнат тој процес. Поради тоа, Базелскиот комитет одлучи да го продолжи периодот на постепена примена на новиот ликвидносен стандард, особено на стапката на нето стабилни извори на финансирање. Во овој период треба да се изврши дополнителна анализа на неколку ефекти коишто можат да ги имаат новите ликвидносни стапки, а како позначајни треба да се издвојат:

- Како резултат на потребата од прилагодување кон новите ликвидносни стандарди, банките ќе бидат насочени кон изнаоѓање постабилни извори за финансирање (депозити и долгорочни средства). Треба да се очекува ваквото барање да ја зголеми конкуренцијата помеѓу банките за привлекување на стабилните извори на средства, што секако ќе влијае и врз трошоците за финансирање, нето каматната маргина и профитабилноста;
- Државните хартии од вредност се значаен дел од новиот стандард. Тоа може негативно да влијае врз секундарниот пазар на државни хартии од вредност, доколку банките одлучат да не управуваат активно со својата ликвидност, туку да ги држат државните хартии од вредност во нивните портфолија заради остварување на прудентните стапки на ликвидност. Во исто време, прекумерното држење државни хартии од вредност може да предизвика и појава на т.н. crowding out effect, односно истиснување на приватниот сектор од страна на државата, како и ризик од концентрација;
- Дефинирањето на стабилните депозити е поврзано со шемата на осигурување којашто се применува во секоја земја. И покрај трендот за унифицирање на шемите на осигурување на депозитите, сепак постојат разлики помеѓу земјите. Тоа значи дека можат да се јават различни нивоа на стабилни депозити во различни земји, а со тоа и различни нивоа на стапки на ликвидност.

4. Временска рамка

Уште на самиот почеток на финансиската криза, банките преземаа значителни напори за зголемување на нивото на капиталот потребен за покривање на своите ризици и за подобрување на нивото на ликвидност. Во поглед на потребното ниво на капитал, анализите на Базелскиот комитет покажуваат дека на крајот на 2009 година помалите банки (кои се особено важни за кредитирање на малите и средните претпријатија) во голем дел ги исполнуваат новите повисоки стандарди. За разлика од нив, на големите банки ќе им биде потребен подолг временски период за постигнување на потребниот износ на сопствени средства. Исполнувањето на новиот ликвидносен стандард бара уште поголеми подготовки и анализи, со цел да се избегнат негативните ефекти коишто може да ги има неговото воведување. За таа цел, гувернерите и раководителите на супервизорските органи се согласија воведувањето на новите барања да се изврши постепено и во подолг временски период. Притоа, дефинирана е различна временска рамка за остварувањето на повисокиот капитален стандард (заедно со стапката на задолженост) и за новиот ликвидносен стандард (Анекс 1).

4.1. Временска рамка за воведување на стапката на задолженост

Временската рамка за воведување на стапката на задолженост се состои од три периоди:

- **Период на следење** – овој период е предвидено да започне на почетокот на 2011 година и да трае до крајот на 2012 година. Во текот на овој период треба да се развијат обрасци за прикажување на одделните компоненти на оваа стапка, со што ќе се овозможи соодветно следење на нејзиното исполнување (усогласен начин на известување на сите супервизорски органи);
- **Период на тестирање** – би започнал на почеток на 2013 година и би траел пет години (до крајот на 2017 година). Во овој период би се создавала база на податоци за остварените стапки на задолженост и нејзините компоненти и би се направила паралела помеѓу движењата кај оваа стапка и движењата кај стапката на адекватност на капиталот. На почетокот на 2015 година банките би биле должни да започнат со објавување на стапката на задолженост и нејзините компоненти.
- **Вклучување во првиот столб на Базелската спогодба** – предвидено за 01.01.2018 година. Тоа значи дека во втората половина на 2017 година ќе биде спроведена дополнителна анализа за можноста за вклучување на оваа стапка во првиот столб (да биде дел од капиталните барања), врз чијашто основа ќе се донесе конечната одлука за третманот на стапката на задолженост.

4.2. Временска рамка за воведување на новите капитални стапки

Процесот на примена на новите барања за висината на сопствените средства треба да започне на почетокот на 2013 година, до кога секоја земја-членка на Базелскиот комитет треба да изврши соодветни измени на националната законска рамка. Зголемувањето на нивото на потребен акционерски капитал и на потребниот основен капитал ќе се спроведува постепено во неколку фази коишто ќе завршат на почетокот на 2015 година. Воведувањето на дополнителниот износ за зачувување на капиталот ќе започне во 2016 година и ќе заврши на 01.01.2019 година, при што е предвидено секоја година овој износ да се зголемува за 0,625%. Со постепеното зголемување на овој вид капитал ќе се зголемува и вкупниот износ на потребен капитал (од 8% на 10,5%). На земјите коишто остваруваат значителен кредитен раст им се препорачува во предвидената динамика да го вклучат и потребниот износ на противцикличен капитал.

Посебна временска рамка е предвидена и за инструментите¹⁵ коишто повеќе не ги исполнуваат критериумите за вклучување во акционерскиот капитал или во останатите видови сопствени средства. Во период од десет години, почнувајќи од 01.01.2013 година, постепено ќе се исклучуваат

¹⁵ Само инструментите коишто се издадени пред 12.09.2010 година можат да бидат предмет на дефинираната динамика.

инструментите коишто не можат да бидат дел од сите останати елементи на сопствените средства, со исклучок на акционерскиот капитал. За инструментите коишто не ги исполнуваат условите за вклучување во акционерскиот капитал не е предвидена временска динамика (се исклучуваат веднаш на 01.01.2013 година). Како исклучок на ваквиот третман се инструментите коишто ги исполнуваат следниве критериуми: (1) издадени се од страна на банки коишто не се акционерски друштва; (2) согласно со сметководствените стандарди имаат третман на капитал; и (3) доколку се признаваат како дел од основниот капитал, согласно со постојната национална банкарска регулатива. За овие инструменти е предвидена динамика од 10 година (исто како и сите останати инструменти коишто треба да се исклучат од пресметката на сопствените средства).

Националните супервизорски органи имаат право да предвидат пократки рокови за примена на новите стандарди, доколку оценат дека е тоа потребно имајќи ги предвид движењата во нивниот банкарски и финансиски систем. Банките коишто ги исполнуваат барањата за минималната стапка на адекватност на капиталот, но се под минимумот од 7% за акционерскиот капитал и дополнителниот износ за зачувување на капиталот, се должни да ја следат предвидената динамика.

4.3. Временска рамка за воведување на новиот ликвидносен стандард

За двете стапки на ликвидност се предвидени различни временски периоди за нивно воведување и примена. Во 2011 година треба да започне периодот на следење на стапката на покриеност на ликвидноста, којшто е предвидено да трае до крајот на 2014 година. Примената на оваа стапка е предвидена за 01.01.2015 година. За разлика од оваа временска рамка, за стапката на нето стабилни извори на финансирање е предвиден подолг периодот на следење (шест години) и почеток на примена од 01.01.2018 година. Целта на периодот на следење и кај двете стапки е да се добијат доволно информации и податоци за нивната структура и да се согледа нивното влијание врз работењето на банките и нивните извори на финансирање.

Отсек за
банкарска регулатива

Анекс 1

Преодни периоди										
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	
Стапка на задолженост	Супервизорски надзор		Воведување					Мигрирање кон првиот столб на Базел II		
Акционерски капитал *			3,5%	4,0%	4,5%	4,5%	4,5%	4,5%	4,5%	
Дополнителен износ за зачувување на капиталот *						0,625%	1,25%	1,875%	2,5%	
Акционерски капитал +дополнителен износ за зачувување на капиталот*			3,5%	4,0%	4,5%	5,125%	5,75%	6,375%	7,0%	
Основен капитал *			4,5%	5,5%	6,0%	6,0%	6,0%	6,0%	6,0%	
Вкупен капитал *			8,0%	8,0%	8,0%	8,0%	8,0%	8,0%	8,0%	
Вкупен капитал + дополнителен износ за зачувување на капиталот*			8,0%	8,0%	8,0%	8,625%	9,25%	9,875%	10,5%	
Инструменти коишто повеќе нема да бидат дел од основниот и дополнителниот капитал			ќе бидат постепено исклучувани од пресметката во период од 10 години, почнувајќи од 2013 година							
Стапка на покриеност на ликвидноста	Период на следење				Воведување					
Стапка на нето стабилни извори на финансирање		Период на следење						Воведување		

Затемнетите полиња ги претставуваат преодните периоди

*Пресметани во однос на активата пондерирана според ризикот